

بررسی عوامل مؤثر بر ارتقای تعاملات اجتماعی در پارک‌های شهری (مطالعه موردی: شهر زابل)

صفر قائدرحمتی - استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران
منصور رضاعلی* - دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران
سودابه هاشمی زهی - دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان
فرهاد جوان - دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه خوارزمی، تهران

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۵/۱۰/۱۴ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۶/۰۳/۰۸

چکیده

پارک‌ها جزئی از نظام کالبدی شهر به‌شمار می‌روند که انسان‌ها همواره با آن در تماس هستند و هدف از طراحی آن‌ها، توجه به نیازهای انسانی، فرهنگی جامعه و نیز جستجوی عوامل ضروری در ایجاد پارک‌های مناسب شهری است، در واقع، پارک‌ها پس از خانه مکانی هستند که فرد، بیش‌ترین برخورد و رفت‌وآمد را در سطح آن دارد. فضاهای عمومی عنصر مهمی در شکل‌گیری تعاملات اجتماعی در میان ساکنان آن است؛ بنابراین، در این مطالعه عوامل مؤثر بر ارتقای تعاملات اجتماعی در میان پارک‌های شهرستان زابل بررسی شده است. روش تحقیق، تحلیلی و مبتنی بر مطالعات کتابخانه‌ای، اسنادی و میدانی است. همچنین در تجزیه و تحلیل اطلاعات، از نرم‌افزار SPSS برای تعیین مؤلفه‌های مؤثر در ارتقای تعاملات اجتماعی پارک‌های شهرستان زابل، همچنین برای رتبه‌بندی پارک‌ها از مدل تصمیم‌گیری VIKOVER استفاده شده است. نتایج تحقیق نشان داد که تمامی شاخص‌های مطرح‌شده در پژوهش به جز شاخص ورزش و فعالیت‌های جسمی، در ارتقای تعاملات اجتماعی پارک‌ها در شهرستان زابل مؤثر است. درجه تعاملات اجتماعی در پارک‌های مورد مطالعه متفاوت است؛ به‌طوری‌که پارک یعقوب الیث با $Q = 0/509$ در رتبه اول، پارک ملت با $Q = 0/502$ پارک معلم با $Q = 0/454$ و پارک غدیر با $Q = 0/450$ به‌ترتیب در رتبه‌های بعدی از لحاظ شاخص‌های تعاملات اجتماعی قرار گرفتند.

واژه‌های کلیدی: پارک‌های شهری، تعاملات اجتماعی، شهر زابل، مدل وایکور، مشارکت.

مقدمه

کلمه پارک از زبان فرانسه وارد زبان فارسی شده و به مفهوم باغ وسیع پردرختی است که برای گردش و شکار از آن استفاده می‌شود (دهخدا، ۱۳۷۴). پارک را از لحاظ شهرسازی، می‌توان فضایی عمومی و خدماتی تعریف کرد که از ترکیب فرم و عملکرد و بیان تصویر شکل می‌گیرد و در زیباسازی منطقه شهری نقش مهمی ایفا می‌کند. این فضا به‌منزله رابطه میان زیباسازی و فضای عملکردی مطرح می‌شود. گسترش روزافزون شهرها در همه کشورهای جهان و از جمله ایران، از پیامدهای اجتناب‌ناپذیر عصر دانش و فناوری به‌شمار می‌رود. افزایش جمعیت و گسترش شهرنشینی، موجب تبدیل فضاهای سبز شهری به سطوح بتنی خشن و نفوذناپذیر می‌شود. این روند به‌ویژه در کشورهای درحال توسعه و کشورهای جهان سوم نمودی جدی‌تر دارد (شی، ۲۰۰۲: ۱۱۷). فضای سبز که بخشی از سیمای شهر را تشکیل می‌دهد، به‌عنوان یکی از پدیده‌های واقعی، از نخستین مسائلی است که انسان همواره با آن در تماس بوده و خواهد بود. اهمیت فضاهای سبز در محیط شهری، به‌عنوان یکی از شاخص‌های توسعه‌یافتگی جوامع مطرح است. پارک‌های شهری دارای نقش اجتماعی، اقتصادی و اکولوژیکی هستند و مزایایی مانند درمان بیماری‌های روحی، محیطی مطلوب برای پرورش کودکان، یکپارچگی اجتماعی، حفظ آسایش و... را دربرمی‌گیرد. این محیط‌ها، درعین حال معیاری برای ارتقای کیفیت فضای زندگی و توسعه جامعه محسوب می‌شوند (بالرام، ۲۰۰۵: ۱۴۹). از یک‌سو، استقرار پارک‌های شهری به‌دلیل تأثیری که بر کیفیت زندگی شهری و نیل به توسعه پایدار دارند و از سوی دیگر، به‌دلیل بار مالی بدون بازگشت سرمایه و سود که برای شهرداری‌ها به‌جای می‌گذارد، ارزش بررسی گسترده را دارند (من لن، ۲۰۰۳: ۳۱).

از این دیدگاه، استفاده و تخصیص فضاهای عمومی مسئله‌ای است که باید در مطالعات زندگی روزانه کسانی که در شهرها زندگی می‌کنند، بررسی شود. در دیدگاه صاحب‌نظران، فضاهای عمومی مانند پارک‌ها به‌عنوان مکان‌هایی باز و قابل دسترسی تعریف می‌شود. بدین معنی که پارک‌های شهری پس از خانه، مکانی است که فرد، بیش‌ترین برخورد و رفت‌وآمد را در سطح آن دارد. فضاهای عمومی عنصر مهمی در شکل‌گیری تعاملات اجتماعی در میان ساکنان آن است. در شهرستان زابل، بهترین مکان‌ها برای گذراندن اوقات فراغت که هم‌مرز با افغانستان که قلب تولید مواد مخدر به‌شمار می‌رود پارک‌هاست که می‌تواند در ارتقای تعاملات اجتماعی جوانان و مردم میان‌سال مؤثر باشد؛ بنابراین، در این مطالعه به بررسی مؤلفه‌های مؤثر در ارتقای تعاملات اجتماعی پارک‌های شهرستان زابل پرداخته شده است. در این راستا، سؤالاتی که مورد بررسی قرار گرفته به این- صورت مطرح شده است که از میان مؤلفه‌های مؤثر در ارتقای تعاملات اجتماعی کدامیک بیش‌ترین تأثیر را داشته است؟ کدامیک از پارک‌های شهرستان زابل بیش‌ترین تعاملات اجتماعی را به خود اختصاص داده است؟

مبانی نظری

۱. نقش و اهمیت پارک‌های شهری

پارک‌ها و فضای سبز شهری از اهمیت راهبردی زیادی برای بهبود شرایط زیستی جوامع شهری امروزی برخوردارند. وجود چنین مکان‌هایی در محیط شهری علاوه بر عملکرد زیست‌محیطی مانند پارک‌سازی‌ها، فیلترکردن باد، کاهش آلودگی صوتی و بهبود شرایط میکروکلیمایی موجب ارتقای شرایط اجتماعی و روانشناختی ساکنان شهری نیز می‌شود. قدم‌زدن در پارک‌ها موجب کاهش فشارهای عصبی و افزایش توان فکری افراد می‌شود و شادابی فعالیت بیشتر ساکنان شهری را فراهم می‌کند و به آرامش و اعتدال رفتاری آنان کمک می‌کند. پارک‌ها و فضاهای سبز شهری از نظر اقتصادی نیز قابل توجه هستند؛ زیرا به‌دلیل ارزش‌های تفریحی، زیبانشناختی و تاریخی بر جذابیت محیط شهری می‌افزاید و موجب افزایش آمار جذب گردشگر و در نتیجه، ایجاد اشتغال می‌شود. همچنین همجواری عناصر طبیعی، از جمله درخت و آب، بر ارزش املاک می‌افزاید و در واقع، به تأمین مالیات و بهسازی فضای شهری کمک می‌کند. به‌لحاظ اجتماعی نیز مطالعات

کیو و کولی بیانگر آن است که مردم مناطقی که از پارک و فضای سبز مطلوب‌تری برخوردارند، رفتار و منش اجتماعی بهتری نسبت به مردم سایر مناطق دارند و میزان تخلف و جرم نیز در این مناطق پایین‌تر است (چیس سورا، ۲۰۰۴: ۶۸).

۲. جایگاه تعاملات اجتماعی

جایگاه تعاملات اجتماعی سکونتگاه‌های شهری قبل از مدرنیسم، فضاهای عمومی مانند میدان‌های شهری و بازارها، به‌عنوان عرصه‌ای جهت ارتباطات اجتماعی بوده‌اند و درحقیقت مکان‌هایی متشکل از فعل‌وانفعالات اجتماعی تعداد زیادی از مردمانی که این تعاملات را امکان‌پذیر می‌ساختند، به‌شمار می‌رفتند (مدنی‌پور، ۱۳۸۴: ۵۴). علاوه‌بر این، فضاهای باز در ایجاد حس اعتماد و اطمینان به مردم کمک می‌کنند و موجب افزایش حس همبستگی و تعلق در مردم می‌شوند. درحقیقت، این فضاها فراتر از مکانی برای حضور منفعلانه هستند. پاکزاد (۱۳۸۹) با تفکیک قائل‌شدن بین فضای عمومی و فضای شهری، تنها آن دسته از فضاها را که قابلیت وقوع تعامل و برقراری تعاملات اجتماعی را دارند، در درجه‌ای بالاتر و به‌عنوان فضاهای شهری ارزیابی می‌کند. در مطالعه‌ای که روی بیش از هزار فضای عمومی شهری در کشورهای مختلف جهان صورت گرفته است، نشان داده شده است که چهار عامل اساسی در سنجش مطلوبیت کیفی وضعیت فضاهای عمومی شهری از اهمیت بیشتری برخوردارند این عوامل عبارت‌اند از: دسترسی و به‌هم‌پیوستگی، آسایش و منظر، کاربری‌ها و فعالیت‌ها، اجتماع‌پذیری. همچنین حنا آرت (۱۹۵۸) قلمروی عمومی را عامل اصلی برون‌گرایی و زندگی سیاسی و عمومی می‌داند. پاول زوکر (۱۹۵۹) میدان حوزه عمومی را عامل تبدیل جامعه به اجتماع و نه محل تجمع از افراد می‌داند. جین جیکوبز (۱۹۶۱) پیاده‌روها را عامل ایجاد امنیت و تقویت تعاملات اجتماعی می‌داند. ویلیام وایت (۱۹۸۰) بر نقش اجتماعی فضاهای شهری تأکید می‌کند. یان گل (۱۹۸۷) فعالیت‌های قابل‌انجام در فضاهای شهری را به سه دسته ضروری، انتخابی و اجتماعی تقسیم می‌کند که از این میان، نقش دسته‌های دوم و به‌ویژه سوم را در کیفیت‌بخشی به فضاهای شهری ممتاز می‌داند. اولدنبرگ (۱۹۸۹) عرصه‌های عمومی شهرها را به‌عنوان مکان سوم (خانه و محل کار را مکان اول و دوم می‌داند)، تعریف می‌کند (کاشانی‌جو، ۱۳۸۹: ۱۰۰). کلر کوپرمارکس (۱۹۹۰) فضاهای شهری را در هفت سطح معرفی می‌کند. تأکید اصلی وی فضاهای شهری و مردمی که در آن قرار دارند، هستند. در کتاب مکان‌های مردمی، او و دیگران به ارزیابی محیط سکونتی می‌پردازند و فضاهای شهری را به‌ویژه از منظر ایجاد ارتباطات اجتماعی در هفت گروه دسته‌بندی می‌کنند: پلاژهای شهری، پارک‌های محله‌ای، پارک‌های جمع‌وجور، فضاهای باز مدارس، فضای باز مسکونی ویژه سالمندان، فضای باز ویژه نگهداری و بازی کودکان، فضاهای باز درمانی (رضایی، ۱۳۸۳: ۵۸). این رویکرد مرتبط با تقویت تعاملات اجتماعی مربوط به دوره دوم از ۱۹۶۰ تا ۱۹۹۰ میلادی است، که پیش‌تر به آن اشاره شد. پارک‌ها به‌عنوان یکی از عرصه‌های فضاهای شهری، قابلیت تولید بستر مناسب جهت شکل‌گیری تعاملات اجتماعی را دارا است.

۳. فاکتورهای مؤثر تعاملات اجتماعی

فاکتورهای مؤثر بر تعاملات اجتماعی افراد براساس منافع خود، ارتباطات اجتماعی را شکل داده و براساس توقعات، هنجارها و نقش‌های معین خود، به آن می‌پردازند؛ بنابراین، نحوه حضور فرد در مکان به همراه دیگران، عاملی قوی در تصمیم فرد برای ماندن در آن است. در این راستا، حتی ممکن است افراد در جست‌وجوی مکان‌هایی که در آن، افرادی با خصوصیات مشابه آن‌ها به‌لحاظ طبقه، قوم، مذهب، گروه اقتصادی، الگوی زندگی، تحصیلات، درآمد، نحوه تربیت کودکان و نژاد مشابه حضور دارند، بشناسند. با آنکه هم‌گن‌بودن افراد، مشوق ملاقات و افزایش تعامل با مکان‌های فیزیکی و اجتماعی و در نتیجه، ارتقای دل‌بستگی به آن مکان است، در عین حال مکان‌های اجتماعی غیرهمگن

نیز فرصتی است تا افراد باهم‌بودن و تعاملات اجتماعی غنی و آزاد را تجربه کنند (سرکیسیان و مارکوس، ۱۹۸۶). در واقع، فضاهای عمومی با دارا بودن ظرفیت‌های بالقوه در مرحله نخست، این فرصت برابر را جهت ایجاد و برقراری کنش‌های اجتماعی (هرچند شکننده و ناپایدار) در اختیار همه شهروندان قرار می‌دهند. در مرحله بعد پس از «انعقاد» اولیه تعامل اجتماعی، تفاوت‌های موجود در سطوح اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی که پدیدآورنده الگوهای رفتاری متنوع است، زمینه‌ساز ایجاد روابط اجتماعی منسجم و پایدار خواهند شد (قنبران، ۲۰۰۴: ۱۷۸).

لنارد، (۱۹۸۴) دو عامل کالبد و پیش‌بینی و خلق رویدادهای اجتماعی را از عوامل تأثیرگذار در حضور و تعامل اجتماعی افراد می‌داند که در ارتقای حس تعلق به مکان نیز مؤثر است. دانشپور، (۱۳۸۶) به شناخت فضا و ابعاد مختلف فضای عمومی پرداخته، بهره‌گیری از توان‌های اجتماعی آن و ارتقای فرصت‌های مشارکت در حیات جمعی را در خلق یک فضای عمومی موفق مؤثر می‌داند (کاپلان، ۱۹۹۸). کیفیات کالبدی یک فضای عمومی را وابسته به وجود عناصر طبیعی دانسته که به افزایش هیجان و سرزندگی محیط، امکان استراحت، تجارب خوشایند و سلامت بیشتر برای مردم منجر می‌شود (ویت، ۱۹۸۰). نیاز انسان مبتنی بر تماس مستقیم با محیط بیانگر تجربه مستقیم فضا، مردم و فعالیت‌های اجتماعی مانند تعامل با آشنایان، گردهمایی، قدم‌زدن، بازی، تفریح و در کنار آن ورزش، فعالیت‌های جسمی، امکان رقابت و... است که در ایجاد تصویر ذهنی مطلوب افراد از فضا، پویایی و هیجان، کسب تجارب جدید و آموزش محیطی، نقش مستقیم دارد (ویت، ۱۹۸۰). از دیگر نیازها، فراهم‌بودن امکان مشاهده، نظارت دیگران، اتفاقات و رویدادهای پیرامون که یکی از عوامل تعیین‌کننده در میزان پاسخگویی فضا است. در کنار آن نیاز انسان به پیچیدگی و امکان کشف فضا می‌تواند توسط خلق فضاها و منظرهای متنوع، فعالیت‌های گوناگون با هدف تأمین تنوع، جاذبه و تجارب گوناگون و ایجاد حرکت در بازدیدکنندگان از فضا به وجود آید (کارل و دیگران، ۱۹۹۰). امکان ادراک محیط، ایجاد تصور از مکان و ارزش‌های زیبایی‌شناسانه مکان و درنهایت، کنترل مکان با استفاده از اشکال مختلف مکانیکی و طبیعی قابل تأمین است (دانشپور، ۱۳۸۶: ۱۹). آموس راپاپورت از برجسته‌ترین نظریه‌پردازان علوم رفتاری است که به مسائل شهری توجه نشان داده است. او با طرح موضوع کنش متقابل انسان و محیط، به نفی موقعیت انفعالی انسان در فضای شهری پرداخته و حرکت در محیط را مهم‌ترین عامل شناخت محیط و طرح ذهنی می‌داند. جان لنگ نیز به بررسی نقش علوم رفتاری در طراحی محیط پرداخته است. او در اثر خود با عنوان آفرینش نظریه معماری به چگونگی دریافت آدمی از فضا و عوامل محیطی تأثیرگذار به این امر پرداخته و تصورات مردم از محیط را نوعی طرح‌واره ذهنی می‌داند که به رفتارها و فعالیت‌های او در عرصه عمومی شهر شکل می‌بخشد (کاشانی‌جو، ۱۳۸۹: ۱۰۳-۱۰۴). لنگ در کتاب آفرینش‌های نظری می‌گوید که اگر مردم به تماس اجتماعی نیاز داشته باشند، در هر محیطی زمینه آن را فراهم می‌کنند. رابطه متقابل اجتماعی برای پاسخ به نیازهای انسان به پیوندجویی و احساس تعلق به مکان یک ضرورت است که دلیل بر مطلوب‌بودن تعامل اجتماعی است؛ بنابراین، هر فرصتی برای دست‌یافتن به چنین منظوری مثبت ارزیابی شده است. دلیل دیگر این است که فعالیت‌هایی مانند تعامل با دیگران و مشاهده فعالیت‌های مردم، با به‌وجودآوردن زمینه‌های اجتماعی شدن و اجتماع‌پذیری به رشد فردی انسان کمک می‌کنند. کریستوفر الکساندر (۱۹۷۲، ۱۹۷۷) ملاقات غیررسمی را زمینه توسعه دوستی‌ها و روابط روزمره مردم دانسته است. تعامل اجتماعی، نگرش افراد را با پیشینه ذهنی و ویژگی‌های متفاوت به یکدیگر نزدیک می‌کند (لنگ، ۱۳۸۳: ۱۸۶-۱۸۷).

مطالعات داخلی زیادی در زمینه موضوع مورد پژوهش (پارک‌ها) انجام شده است، اما در زمینه تأثیر بررسی، عوامل مؤثر بر ارتقای تعاملات اجتماعی در پارک‌های شهری مطالعات اندکی صورت گرفته است؛ بنابراین، در ادامه به مطالعاتی که با موضوع مورد پژوهش همخوانی دارد، اشاره شده است.

جدول ۱. پیشینه مطالعات صورت گرفته

اسامی مؤلفان	سال انتشار	عنوان پژوهش	نتایج پژوهش
قربانی و تیموری	۱۳۸۸	نقش پارک‌های شهری را در بهبود کیفیت زندگی شهروندان تبریزی	شهروندان تبریزی بیشتر به منظور دسترسی به هوای سالم، تفریح خانوادگی، کسب نشاط و دوری از آلودگی‌ها و تنگی محیط مسکونی، پیاده‌روی، رفع خستگی و گریز از یکنواختی زندگی به پارک‌های شهری روی می‌آورند.
محمدی و پرهیزگار	۱۳۸۸	تحلیل توزیع فضایی و نحوه مکان‌گزینی پارک‌های شهری	تعداد پارک‌های ناحیه‌ای و شهری در منطقه، کافی است، اما پارک‌های واحد همسایگی و محله‌ای کافی نیستند و نیز پارک‌های موجود از لحاظ رعایت نظام سلسله‌مراتب کالبد شهری متوازن و متعادل نیستند.
فخریان و دیگران	۱۳۹۰	بررسی و تحلیل نقش کارکردهای اجتماعی پارک‌های شهری بر اساس موقعیت مکانی و شرایط کلی منطقه: نمونه مطالعاتی مناطق یک و شش شهرداری مشهد	منطقه یک کارکردهای اجتماعی مطلوب و در منطقه ۶ کارکردهای اجتماعی نامطلوب مهم‌ترین نقش را در تبیین کارکردهای اجتماعی پارک‌های شهری ایفا می‌کند.
محمدی و دیگران	۱۳۹۱	اولویت‌سنجی مکانی توسعه فضاهای سبز و پارک‌های شهری با استفاده از روش AHP (نمونه موردی: شهر میاندوآب)	معیارهای مکان‌یابی فضای سبز (پارک شهری) در این پژوهش، میزان دسترسی، میزان تراکم جمعیت، سرانه موجود فضای سبز، سازگاری با کاربری‌های دیگر، وجود زمین‌های با مالکیت دولتی، وجود فضاهای باز و زمین‌های بایر، فاصله از پارک‌های موجود و نزدیکی به رودخانه تعیین شدند. گزینه‌ها نیز در این پژوهش نواحی پنجگانه شهر میاندوآب بودند. نتیجه مطالعه نشان داد که ناحیه دو شهر میاندوآب با امتیاز ۰/۲۷۲، بیشترین امتیاز را به خود اختصاص داده و در اولویت اول توسعه مکانی فضاهای سبز و پارک‌های شهر قرار دارد. نواحی یک، پنج و سه به ترتیب با امتیازهای ۰/۲۴۶، ۰/۲۴۱ و ۰/۱۶۹ در رتبه‌های بعدی قرار دارند. ناحیه چهار کمترین امتیاز (۰/۰۷۲) را به خود اختصاص داده و در نتیجه، کمترین اولویت مکانی را جهت توسعه فضاهای سبز شهر دارد.
قنبران و جعفری	۱۳۹۳	بررسی عوامل مؤثر بر ارتقای تعاملات اجتماعی در میان ساکنان محله مسکونی (نمونه موردی: محله درکه-تهران)	ساختار اجتماعی-سیاسی شهر، ساختار کالبدی-فضایی و حالات روحی-روانی استفاده‌کنندگان از فضا در ارتقای تعاملات اجتماعی در میان ساکنان درکه تأثیرگذار است.
چیسورا	۲۰۰۴	«نقش پارک‌های شهری در شهر پایدار» ضمن اشاره به اهمیت فضاهای سبز درون‌شهری و کمبود مطالعات بین‌المللی	نتایج مطالعات وی تصدیق می‌کند که تجربه طبیعت در محیط شهری منشأ احساسات مثبت و خدمات مفیدی است که نیازهای انسانی غیرمادی و روحی بااهمیتی را برآورده می‌سازد.
میلوارد و سبیر	۲۰۱۱	مزایای یک پارک جنگلی شهری	که پارک‌های جنگلی شهری خدمات اجتماعی، محیطی و اقتصادی متعدد با ارزش قابل‌اندازه‌گیری را برای شهرها فراهم می‌کنند.

منبع: نگارندگان

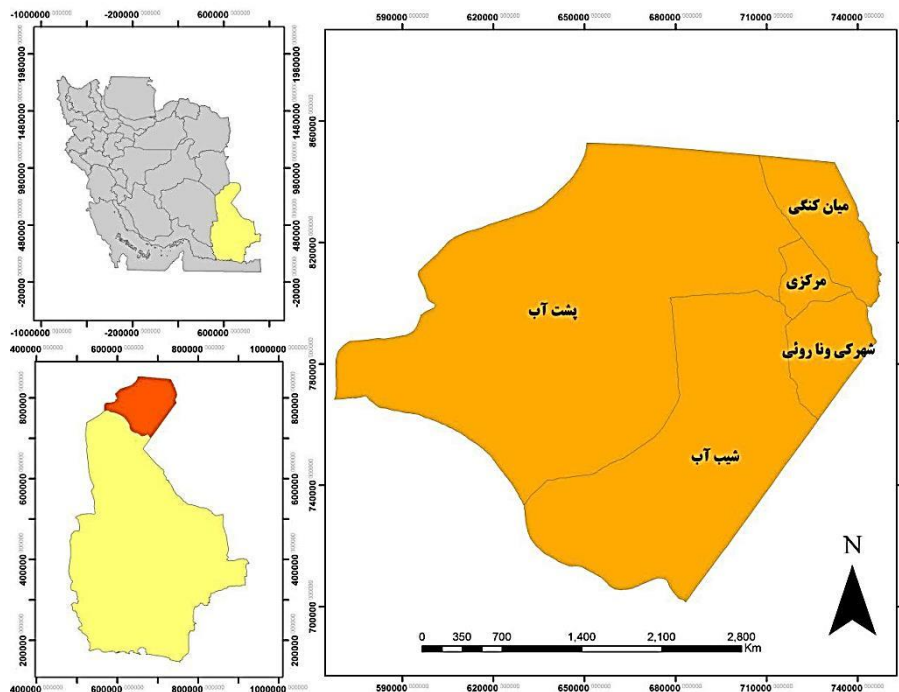
روش پژوهش

این تحقیق به روش تحلیلی-توصیفی انجام گرفته؛ اگرچه از سایر روش‌ها نیز در مطالعات بهره گرفته شده است. به این

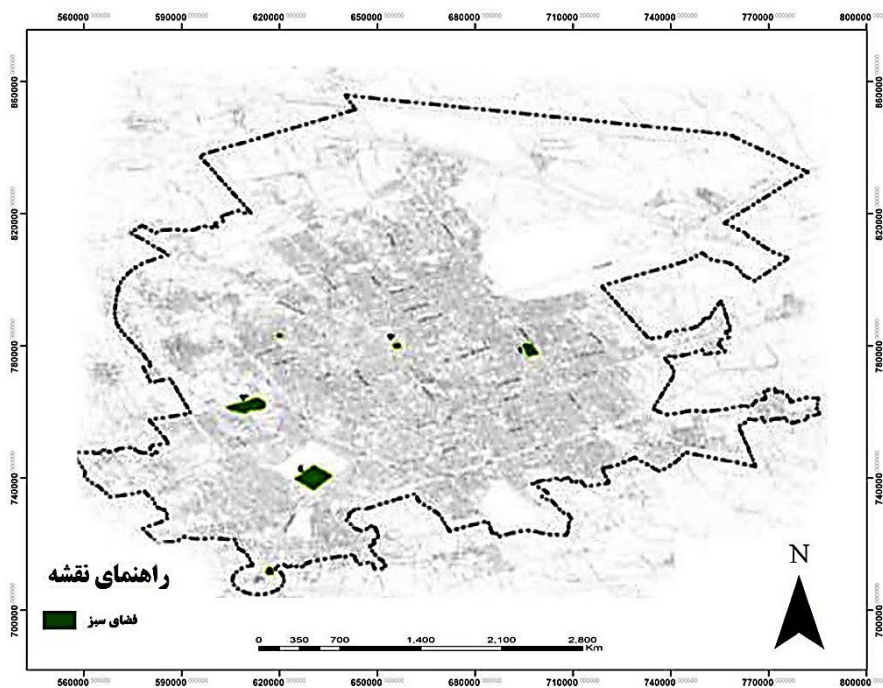
دلیل تحلیلی است که ناظر به بررسی و تحلیل مؤلفه‌های مؤثر در ارتقای تعاملات اجتماعی پارک‌های شهرستان زابل، به‌منظور انجام این پژوهش به دو روش اسنادی و میدانی به تهیه اطلاعات، تجزیه و تلفیق آن‌ها اقدام شده است. در مرحله اسنادی به گردآوری اطلاعات از کتاب‌ها، نشریات، آمارنامه‌ها، نقشه و سایت‌های اینترنتی پرداخته شده است. برای انتخاب تعداد نمونه‌های پرسشگری، از روش نمونه‌گیری کوکران که مؤثرترین روش برای انتخاب حجم نمونه است، استفاده شد. جامعه آماری، ساکنان شهر زابل است که براساس فرمول کوکران، تعداد ۳۸۴ نفر به‌عنوان جامعه نمونه انتخاب شدند. همچنین برای تعیین تعداد متخصصان از نمونه‌گیری هدفمند استفاده شده است و به‌صورت گلوله برفی است. به این‌صورت، زمانی که پاسخ‌ها به حد اشیاع رسیدند نمونه‌گیری تمام خواهد شد؛ بنابراین، در این مطالعه ۱۵ نفر به‌عنوان متخصص در زمینه مسائل شهری، اساتید دانشگاه و متخصصان در این حوزه در نظر گرفته شدند. اعتبار روایی پرسشنامه، براساس اعتبار محتوایی (نظرات خبرگان و متخصصان) و پایایی آن از طریق ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۸۰ به‌دست آمد. اعتبار روایی این پژوهش براساس اعتبار محتوایی است. اعتبار محتوایی یک آزمون، معمولاً توسط افرادی متخصص در موضوع مورد مطالعه تعیین می‌شود. برای افزایش اعتبار این پژوهش، پرسشنامه تهیه‌شده در اختیار تعدادی از اساتید مطلع قرار داده شد تا مطالعه کرده و نظر خود را بیان کنند. تعداد ۳۰ پرسشنامه مورد تأیید متخصصان و اساتید مطلع، در میان اساتید توزیع شد و تعداد ۳ گویه مورد نظر حذف شد و بقیه گویه‌ها مورد تأیید اساتید قرار گرفته شد. در این پژوهش، ضریب آلفای کرونباخ از بسته نرم‌افزاری SPSS محاسبه شد. دامنه آلفای کرونباخ می‌تواند بین صفر تا یک باشد. هرچه آلفای کرونباخ به سمت ۱ میل کند، پایایی بیشتر است. اگر آلفای کرونباخ کمتر از ۰/۵ باشد، ابزار کار بدون پایایی است. نتایج ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۹۰ محاسبه شده است. در مرحله اخذ اطلاعات میدانی، ضمن مشاهده و مصاحبه با ساکنان شهر مورد مطالعه از طریق پرسش‌کردن پرسشنامه‌ها، اطلاعات لازم اخذ شده است. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات به‌دست‌آمده، از نرم‌افزار SPSS برای تعیین مؤلفه‌های مؤثر در ارتقای تعاملات اجتماعی پارک‌های شهرستان زابل، همچنین برای رتبه‌بندی پارک‌ها از مدل تصمیم‌گیری VIKOVER استفاده می‌شود. درنهایت، با استخراج و تحلیل اطلاعات به‌دست‌آمده و تلفیق آن‌ها با یافته‌های حاصل از بررسی‌های اسنادی، به تدوین نتایج تحقیق پرداخته شده است.

قلمرو مکانی پژوهش

شهر زابل مرکز شهرستان زابل است که در مختصات جغرافیایی ۳۱ درجه و ۲۹ دقیقه عرض شمالی و ۶۱ درجه و ۵۰ دقیقه طول شرقی در مرکز منطقه سیستان قرار گرفته است. زابل در فاصله ۲۱۰۰ کیلومتری زاهدان، ۱۵۳۸ کیلومتری تهران، ۳۳۶ کیلومتری بیرجند و ۸۳۴ کیلومتری مشهد قرار دارد و بدین طریق با مراکز استان‌های همجوار و سایر نقاط ارتباط می‌یابد (سازمان مسکن و شهرسازی استان سیستان و بلوچستان، ۱۳۸۴: ۳). وسعت این شهر در حال حاضر معادل ۲۰۸۴ هکتار است. سرانه کل زمین براساس طرح جامع شهر زابل در سال ۱۳۸۵ و در حال حاضر معادل ۲۰۸۴ هکتار است. سرانه کل زمین براساس طرح جامع شهر زابل در سال ۱۳۸۵ به ازای هریک از ساکنان شهر در حدود ۱۰۸/۶ نفر در هکتار است. شهر زابل، مطابق پیشنهاد طرح تفصیلی به ۵ ناحیه و ۳۸ محله تقسیم شده است (مهندسان مشاور طاش طرح‌اندیشان شهر، ۱۳۸۵: ۳۶). سطح کاربری فضای سبز نسبت به کل کاربری‌ها ۱۱۳،۳۸۲ مترمربع است. سرانه فضای سبز در شهر زابل ۷۹٪ متر است که بسیار کمتر از سرانه سایر شهرها و استاندارد جهانی است. شکل ۲ کاربری فضای سبز در سطح شهر زابل را نمایش می‌دهد.

شکل ۱. موقعیت شهر زابل در کشور ایران و استان سیستان و بلوچستان
منبع: نگارندگان

شکل ۲. کاربری فضای سبز در سطح شهر زابل
منبع: طرح جامع زابل، ۱۳۸۵

بحث و یافته‌ها

۱. بررسی عوامل مؤثر بر ارتقای تعاملات اجتماعی در میان پارک‌ها

برای بررسی عوامل مؤثر بر ارتقای تعاملات اجتماعی در میان پارک‌های شهرستان زابل، شاخص‌هایی با توجه به مبانی نظری تدوین شده است. این شاخص‌ها در قالب پرسشنامه، میان افراد مورد مطالعه که شامل ۳۸۴ نفر افراد ساکن در

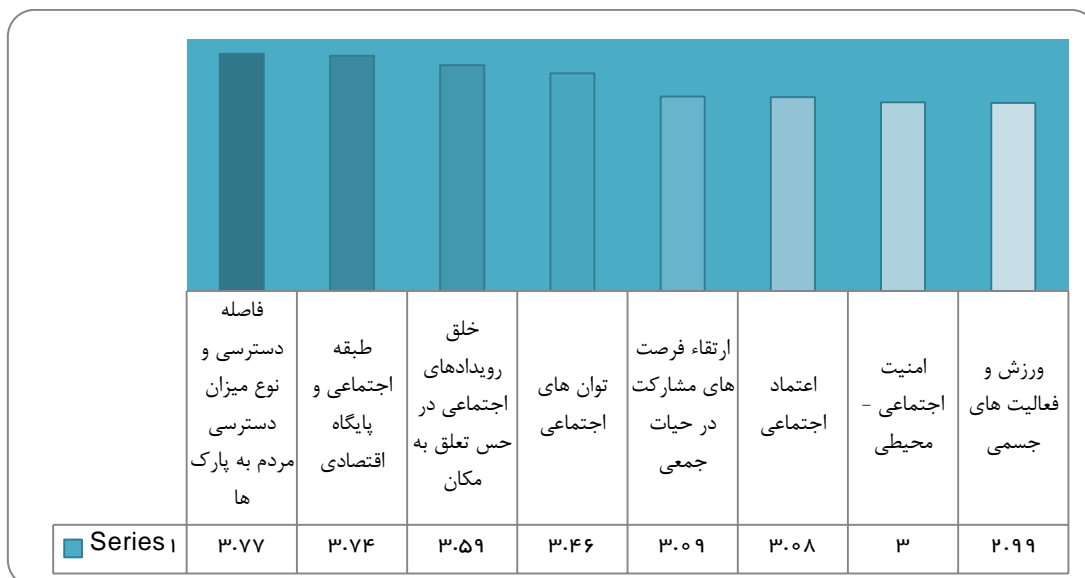
شهر زابل هستند، توزیع شد. تجزیه و تحلیل اطلاعات با استفاده از نرم‌افزار SPSS انجام شد که در ادامه توضیح داده می‌شود.

جدول ۲. توزیع فراوانی نظر پاسخ‌دهندگان در مورد عوامل مؤثر بر ارتقای تعاملات اجتماعی در میان پارک‌ها

اولویت بر اساس ضریب تغییرات	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	فراوانی	شاخص‌ها
۱	۰/۲۴	۰/۹۵۹۶	۳/۷۷	۶۹	۲۱۴	۶۷	۱۴	۲۰	فراوانی	فاصله دسترسی و نوع میزان دسترسی مردم به پارک‌ها
				۳/۳	۳۲/۳	۲۱/۸	۳/۶	۵/۱	درصد	
۱	۰/۲۴	۱/۳۳۲	۳/۷۴	۱۷۸	۱۲۱	۹	۳۸	۳۸	فراوانی	طبقه اجتماعی و پایگاه اقتصادی
				۴۵/۶	۳۱/۰۰	۲/۳	۹/۷	۹/۷	درصد	
۳	۰/۲۶	۱/۰۸۹	۳/۵۹	۵۷	۲۰۷	۶۰	۲۸	۳۲	فراوانی	خلق رویدادهای اجتماعی در حس تعلق به مکان
				۱۴/۶	۵۳/۱	۱۵/۴	۷/۲	۸/۲	درصد	
۴	۰/۲۷	۱/۲۱۳	۳/۴۶	۷۹	۱۹۷	۴۳	۱۸	۴۷	فراوانی	توان‌های اجتماعی
				۲۰/۳	۵۰/۵	۱۱/۰۰	۴/۶	۱۲/۱	درصد	
۵	۰/۲۸	۱/۳۵۷	۳/۰۹	۲۹	۱۲۶	۹۲	۷۳	۶۴	فراوانی	ارتقای فرصت‌های مشارکت در حیات جمعی
				۷/۴	۳۲/۳	۲۳/۶	۱۸/۷	۱۶/۴	درصد	
۵	۰/۲۸	۱/۲۱۱	۳/۰۸	۴۱	۱۲۶	۹۲	۷۵	۵۰	فراوانی	اعتماد اجتماعی
				۱۰/۵	۲۳/۳۳	۲۳/۶	۱۹/۲	۱۲/۸	درصد	
۶	۰/۲۹	۱/۱۶۲	۳/۰۰	۵۷	۲۱۵	۲۸	۴۹	۳۵	فراوانی	امنیت اجتماعی- محیطی
				۱۴/۶	۵۵/۱	۷/۲	۱۲/۶	۰/۹	درصد	
۷	۰/۳۰	۱/۱۶۱	۲/۹۹	۷۸	۱۲۶	۸۵	۹۰	۵	فراوانی	ورزش و فعالیت‌های جسمی
				۲۰/۰۰	۳۲/۳	۲۱/۸	۲۳/۱	۱/۳	درصد	

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۵

همان‌طور که در جدول ۲ ملاحظه می‌شود، در بین شاخص‌های مطرح‌شده به ترتیب شاخص‌های، فاصله دسترسی و نوع میزان دسترسی مردم به پارک‌ها با میانگین ۳/۹۴، خلق رویدادهای اجتماعی در حس تعلق به مکان با میانگین ۳/۵۹، توان‌های اجتماعی با میانگین ۳/۴۶، ارتقای فرصت‌های مشارکت در حیات جمعی با میانگین ۳/۰۹، اعتماد اجتماعی با میانگین ۳/۰۸، امنیت اجتماعی- محیطی با میانگین ۳/۰۰، ورزش و فعالیت‌های جسمی با میانگین ۳/۹۹، بالاترین و پایین‌ترین میانگین‌ها را به خود اختصاص داده‌اند.

شکل ۳. توزیع فراوانی نظر پاسخ‌دهندگان در مورد عوامل مؤثر بر ارتقای تعاملات اجتماعی در میان پارک‌ها
منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۵

۲. بررسی مؤلفه‌های مؤثر در ارتقای تعاملات اجتماعی پارک‌ها

برای بررسی مؤلفه‌های مؤثر در ارتقای تعاملات اجتماعی پارک‌های شهرستان زابل، با استفاده از نرم‌افزار SPSS از آزمون T تک‌نمونه‌ای استفاده شده است.

جدول ۳. مؤلفه‌های مؤثر در ارتقای تعاملات اجتماعی پارک‌ها

حد متوسط (۳): میانگین فرضی					
شاخص‌ها	میانگین	T	معناداری (دو دانه)	فاصله اطمینان تفاوت ۰/۹۵	
				بالا	پایین
فاصله دسترسی و نوع میزان دسترسی مردم به پارک‌ها	۳/۷۷	۴۹/۵۵۱	۰/۰۰۰	۳/۸۹	۳/۶۵
طبقه اجتماعی و پایگاه اقتصادی	۳/۷۴	۵۸/۵۰۹	۰/۰۰۰	۳/۸۰	۳/۵۶
خلق رویدادهای اجتماعی در حس تعلق به مکان	۳/۵۹	۵۸/۰۲۸	۰/۰۰۰	۳/۷۸	۳/۴۵
توان‌های اجتماعی	۳/۴۶	۶۴/۶۹۸	۰/۰۰۰	۳/۶۰	۳/۴۰
ارتقاء فرصت‌های مشارکت در حیات جمعی	۳/۰۹	۵۹/۸۱۴	۰/۰۰۰	۳/۲۰	۳/۰۰
اعتماد اجتماعی	۳/۰۸	۶۸/۵۹۳	۰/۰۰۰	۳/۳۲	۳/۰۰
امنیت اجتماعی - محیطی	۳/۰۰	۵۸/۶۰۰	۰/۰۰۰	۳/۲۱	۲/۸۷
ورزش و فعالیت‌های جسمی	۲/۹۹	۷۷/۱۰۴	۰/۰۰۰	۳/۱۰	۲/۸۰

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۵

همان‌طور که در جدول ۳ ملاحظه می‌شود در تمامی شاخص‌های مطرح‌شده، میانگین به‌دست‌آمده بالاتر از سطح میانه عدد ۳ است که شاخص ورزش و فعالیت‌های جسمی با میانگین ۲/۹۹ را شامل نمی‌شود. نتایج بیانگر این است که همه مؤلفه‌ها در ارتقای تعاملات اجتماعی پارک‌ها در شهرستان زابل مؤثر است.

۳. مقایسه پارک‌های شهرستان زابل با استفاده از مدل وایکور

جدول ۴. نتایج معیارها و شاخص‌های مؤثر در ارتقای تعاملات اجتماعی

فاصله دسترسی و نوع میزان دسترسی مردم به پارک‌ها	طبقه اجتماعی و پایگاه اقتصادی	خلق رویدادهای اجتماعی در حس تعلق به مکان	ارتقای		اعتماد اجتماعی	امنیت اجتماعی- محیطی	ورزش و فعالیت‌های جسمی	
			توان‌های اجتماعی	فرصت‌های مشارکت در حیات جمعی				
aij	۰/۱۰۹	۰/۱۸۸	۰/۰۹۰	۰/۲۰۰	۰/۱۶۳	۰/۱۳۵	۰/۰۷۵	۰/۰۳۹
معلم	۶	۷	۶	۵	۷	۸	۶	۵
یعقوب‌الیه	۷	۸	۸	۸	۹	۹	۷	۷
الغدیر	۸	۵	۶	۶	۵	۶	۵	۶
ملت	۸	۶	۵	۶	۵	۶	۵	۵

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۵

جدول ۵. نتایج معیارها و شاخص‌ها به صورت کیفی

۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
	خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد	

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۵

در این مرحله با توجه به اینکه داده‌ها به صورت کمی است، برای تبدیل به کیفی شدن داده‌ها از طیف لیکرت استفاده شده است.

۱.۳. مرحله دوم: نرمال کردن ماتریس تصمیم‌گیری

از طریق فرمول زیر می‌توان عمل کرد:

$$r_{ij} = \frac{X_{ij}}{\sqrt{\sum_{i=1}^m X_{ij}^2}}$$

جدول ۶. جذر مجموع هر ستون شاخص‌ها

فاصله دسترسی و نوع میزان دسترسی مردم به پارک‌ها	طبقه اجتماعی و پایگاه اقتصادی	خلق رویدادهای اجتماعی در حس تعلق به مکان	ارتقای		اعتماد اجتماعی	امنیت اجتماعی- محیطی	ورزش و فعالیت‌های جسمی	
			توان‌های اجتماعی	فرصت‌های مشارکت در حیات جمعی				
aij	۰/۱۰۹	۰/۱۸۸	۰/۰۹۰	۰/۲۰۰	۰/۱۶۳	۰/۱۳۵	۰/۰۷۵	۰/۰۳۹
معلم	۳۶	۴۹	۳۶	۲۵	۴۹	۶۴	۳۶	۲۵
یعقوب‌الیه	۴۹	۶۴	۶۴	۶۴	۸۱	۸۱	۴۹	۴۹
الغدیر	۶۴	۲۵	۳۶	۶۴	۲۵	۳۶	۲۵	۳۶
ملت	۶۴	۳۶	۲۵	۶۴	۲۵	۳۶	۲۵	۲۵
جمع	۲۱۳	۱۷۴	۱۰۱	۲۱۷	۱۸۰	۲۱۷	۱۳۵	۱۳۵

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۵

جدول ۷. جذر مجموع هر ستون و تقسیم هریک از مقادیر توان شده بر جذر مجموع شاخص‌ها

فاصله دسترسی و نوع میزان دسترسی مردم به پارک‌ها	طبقه اجتماعی و پایگاه اقتصادی	خلق رویدادهای اجتماعی در حس تعلق به مکان	ارتقای فرصت‌های مشارکت در حیات جمعی	اعتماد اجتماعی	امنیت اجتماعی - محیطی	ورزش و فعالیت‌های جسمی
Aij	۰/۱۰۹	۰/۱۸۸	۰/۰۹۰	۰/۱۶۳	۰/۱۳۵	۰/۰۳۹
معلم	۰/۴۱۱	۰/۵۳۱	۰/۵۹۸	۰/۵۲۲	۰/۵۴۴	۰/۴۳۰
یعقوب‌الیه	۰/۴۸۰	۰/۶۰۷	۰/۷۹۹	۰/۶۷۲	۰/۶۰۲	۰/۶۰۳
الغدیر	۰/۵۴۸	۰/۳۸۰	۰/۵۹۸	۰/۳۷۳	۰/۴۰۸	۰/۵۱۶
ملت	۰/۵۴۸	۰/۴۵۵	۰/۴۹۹	۰/۳۷۳	۰/۴۰۸	۰/۴۳۰

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۵

۲.۳. مرحله سوم: وزن دار کردن ماتریس نرمال

جدول ۸. وزن دار کردن ماتریس نرمال شاخص‌ها

فاصله دسترسی و نوع میزان دسترسی مردم به پارک‌ها	طبقه اجتماعی و پایگاه اقتصادی	خلق رویدادهای اجتماعی در حس تعلق به مکان	ارتقای فرصت‌های مشارکت در حیات جمعی	اعتماد اجتماعی	امنیت اجتماعی - محیطی	ورزش و فعالیت‌های جسمی
Aij	۰/۱۰۹	۰/۱۸۸	۰/۰۹۰	۰/۱۶۳	۰/۱۳۵	۰/۰۳۹
معلم	۰/۰۴۴	۰/۱۰۰	۰/۰۵۴	۰/۰۸۶	۰/۰۷۴	۰/۰۱۷
یعقوب‌الیه	۰/۰۵۳	۰/۱۱۵	۰/۰۷۲	۰/۱۱۰	۰/۰۸۲	۰/۰۲۶
الغدیر	۰/۰۶۰	۰/۰۷۲	۰/۰۵۴	۰/۰۶۱	۰/۰۵۶	۰/۰۲۱
ملت	۰/۰۶۰	۰/۰۸۶	۰/۰۴۵	۰/۰۶۱	۰/۰۵۶	۰/۰۱۷

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۵

۳.۳. مرحله چهارم: تعیین مقادیر بالاترین و پایین‌ترین ارزش ماتریس نرمال وزنی

جدول ۹. تعیین مقادیر بالاترین و پایین‌ترین ارزش ماتریس نرمال وزنی شاخص‌ها

f max	۰/۰۶۰	۰/۱۱۵	۰/۰۷۲	۰/۱۰۹	۰/۱۱۰	۰/۰۸۲	۰/۰۴۶	۰/۰۲۴
f min	۰/۰۴۴	۰/۰۷۲	۰/۰۴۵	۰/۰۶۳	۰/۰۶۱	۰/۰۵۶	۰/۰۳۳	۰/۰۱۷
f+ - F-	۰/۰۱۶	۰/۰۴۳	۰/۰۲۷	۰/۰۴۶	۰/۰۴۹	۰/۰۲۶	۰/۰۱۳	۰/۰۰۹

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۵

۴.۳. مرحله پنجم: تعیین شاخص مطلوبیت (S) و شاخص نارضایتی (R)

جدول ۱۰. تعیین شاخص مطلوبیت (S) و شاخص نارضایتی (R) شاخص‌ها

فاصله	دسترسی و نوع میزان دسترسی مردم به پارک‌ها	طبقه اجتماعی و پایگاه اقتصادی	خلق رویدادهای اجتماعی در حس تعلق به مکان	ارتقای فرصت‌های مشارکت در خیات جمعی	اعتماد اجتماعی	امنیت اجتماعی - محیطی	ورزش و فعالیت‌های جسمی	S	R
Aij	۰/۱۰۹	۰/۱۸۸	۰/۰۹۰	۰/۲۰۰	۰/۱۶۳	۰/۱۳۵	۰/۰۷۵	۰/۰۳۹	
معلم	۰/۱۰۹	۰/۰۶۵	۰/۰۶	۰/۲۰۰	۰/۰۷۹	۰/۰۴۱	۰/۰۴۱	۰/۰۳۹	۰/۶۳۴
یعقوب‌الیه	۰/۴۳۸	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۴۳۸	۰/۴۳۸
الغدیر	۰/۰۰۰	۰/۱۸۸	۰/۰۶	۰/۰۰۰	۰/۱۶۳	۰/۱۳۵	۰/۰۷۵	۰/۰۲۲	۰/۶۴۳
ملت	۰/۰۰۰	۰/۱۲۶	۰/۰۹۰	۰/۰۰۰	۰/۱۶۳	۰/۱۳۵	۰/۰۷۵	۰/۰۳۹	۰/۶۲۸

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۵

۵.۳. مرحله ششم: محاسبه مقدار Q و رتبه‌بندی نهایی گزینه‌ها

جدول ۱۱. مقادیر Q به‌دست‌آمده شاخص‌های تأثیرگذار در ارتقای تعاملات اجتماعی در میان پارک‌ها

نام پارک	وزن	رتبه
معلم	۰/۴۵۴	۱
یعقوب‌الیه	۰/۵۰۹	۲
الغدیر	۰/۴۵۰	۴
ملت	۰/۵۰۲	۳

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۵

همان‌طور که در جدول ۱۰ نشان می‌دهد، بیشترین عدد Q متعلق به پارک یعقوب‌الیه با مقدار ۰/۵۰۹ است که در رتبه اول قرار می‌گیرد. پارک ملت با Q به‌دست‌آمده ۰/۵۰۲، پارک معلم با Q به‌دست‌آمده ۰/۴۵۴، و پارک الغدیر با Q به‌دست‌آمده ۰/۴۵۰ به ترتیب بالاترین و پایین‌ترین رتبه‌ها را به خود اختصاص داده‌اند.

نتیجه‌گیری

انسان‌ها در شهرهای امروز، به دنبال عرصه‌هایی با هویت‌های ویژه هستند تا علاوه بر تأمین آسایش و تعامل با هم‌نوعان، در بستر پویایی اجتماعی به کمال متعالی خود نائل شوند. در دهه‌های اخیر، شهر و شهرسازی معاصر با چالش‌های تازه‌ای مانند افزایش نابهنجاری‌های اجتماعی، کمرنگ شدن هویت و حس تعلق اجتماعی و در مجموع، کاهش کیفیت زندگی مواجه شده‌اند، از این رو، استفاده و تخصیص فضاهای عمومی مسئله‌ای است که باید در مطالعات زندگی روزانه کسانی که در شهرها زندگی می‌کنند، بررسی شود؛ بنابراین، پارک‌ها به عنوان مکان‌هایی باز و قابل دسترسی تعریف می‌شود. پارک‌های شهری پس از خانه مکانی است که فرد، بیشترین برخورد و رفت‌وآمد را در سطح آن دارد. فضاهای عمومی عنصر مهمی در شکل‌گیری تعاملات

اجتماعی در میان ساکنان آن است. این پژوهش، با هدف شناسایی عوامل مؤثر در ارتقای تعاملات اجتماعی پارک‌های شهرستان زابل صورت گرفته است. نتایج میانگین به‌دست‌آمده از پاسخگویان نشان داد، در بین شاخص‌های مطرح‌شده به-ترتیب شاخص‌های فاصله دسترسی و نوع میزان دسترسی مردم به پارک‌ها با میانگین ۳/۹۴، خلق رویدادهای اجتماعی در حس تعلق به مکان با میانگین ۳/۵۹، توان‌های اجتماعی با میانگین ۳/۴۶، ارتقای فرصت‌های مشارکت در حیات جمعی با میانگین ۳/۰۹، اعتماد اجتماعی با میانگین ۳/۰۸، امنیت اجتماعی-محیطی با میانگین ۳/۰۰، ورزش و فعالیت‌های جسمی با میانگین ۳/۹۹، بالاترین و پایین‌ترین میانگین‌ها را به خود اختصاص داده‌اند. همچنین براساس نتایج حاصل از جدول ۲ در تمامی شاخص‌های مطرح‌شده، میانگین به‌دست‌آمده بالاتر از سطح میانه عدد ۳ است که شاخص ورزش و فعالیت‌های جسمی با میانگین ۲/۹۹ را شامل نمی‌شود. نتایج بیانگر این است که همه مؤلفه‌ها در ارتقای تعاملات اجتماعی پارک‌ها در شهرستان زابل مؤثر است. درنهایت، با استفاده از مدل تصمیم‌گیری وایکور به رتبه‌بندی پارک‌های شهرستان زابل با استفاده از شاخص‌های مؤثر در ارتقای تعاملات اجتماعی پرداخته شده است. نتایج پژوهش نشان داد، بیش‌ترین عدد Q متعلق به پارک یعقوب‌الیه با رتبه ۰/۵۰۹ است. پارک ملت با Q به‌دست‌آمده ۰/۵۰۲، پارک معلم با Q به‌دست‌آمده ۰/۴۵۴ و پارک الغدیر با Q به‌دست‌آمده ۰/۴۵۰ به‌ترتیب بالاترین و پایین‌ترین رتبه را به خود اختصاص داده است.

منابع

۱. فخریان، امیر و دیگران، ۱۳۹۱، بررسی و تحلیل نقش کارکردهای اجتماعی پارک‌های شهری براساس موقعیت مکانی و شرایط کلی منطقه: نمونه مطالعاتی مناطق ۱ و ۶ شهرداری مشهد، فضای جغرافیایی، دوره ۱۲، شماره ۴۰، صص ۱۹۰-۲۱۱.
۲. دانشپور، سید عبدالهادی و مریم چرخچیان، ۱۳۸۶، فضاهای عمومی و عوامل مؤثر بر حیات جمعی، نشریه باغ نظر، دوره ۴، شماره ۷، صص ۱۹-۲۸.
۳. دهخدا، علی‌اکبر، ۱۳۷۷، لغت‌نامه دهخدا، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
۴. رضایی، محمود، ۱۳۸۳، شهرسازی شهروندگرا؛ ارتقای عرصه‌های همگانی در شهرها و محیط‌های شهری، ترجمه محمد احمدی‌نژاد، چاپ اول، انتشارات خاک، اصفهان.
۵. قنبران، عبدالحمید و مرضیه جعفری، ۱۳۹۳، بررسی عوامل مؤثر بر ارتقای تعاملات اجتماعی در میان ساکنان محله مسکونی (نمونه موردی: محله درکه تهران)، نشریه علمی و پژوهشی انجمن معماری و شهرسازی ایران، دوره ۱، شماره ۷، صص ۵۷-۶۴.
۶. کاشانی‌جو، خشایار، ۱۳۸۹، بازساخت رویکردهای نظری به فضاهای عمومی شهری، نشریه هویت شهر، دوره ۴، شماره ۶، صص ۹۵-۱۰۶.
۷. لنگ، جان، ۱۳۸۳، آفرینش نظریه معماری (نقش علوم رفتاری در طراحی محیط)، ترجمه علیرضا عینی‌فر، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
۸. محمدی، جمال، ضرابی، اصغر و مهدی احمدیان، ۱۳۹۱، اولویت‌سنجی مکانی توسعه فضاهای سبز و پارک‌های شهری با استفاده از روش AHP (نمونه موردی: شهر میاندوآب)، فصلنامه نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، سال چهارم، شماره دوم، صص ۴۱-۶۲.
۹. محمدی، مهدی و پرهیزگار، علی‌اکبر، ۱۳۸۸، تحلیل توزیع فضایی و نحوه مکان‌گزینی پارک‌های شهری با استفاده از (GIS مطالعه موردی: منطقه ۲ زاهدان)، فصلنامه مدیریت شهری، دوره ۷، شماره ۲۳، صص ۱۷-۲۷.
۱۰. مدنی‌پور، علی، ۱۳۸۴، طراحی فضای شهری (نگرشی بر فرآیندی اجتماعی-مکانی)، انتشارات شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری، تهران.

۱۱. مطلبی، محمد، ۱۳۸۳، **نقدی بر پروژه پارک بانوان**، نشریه پیام سبز، شماره ۳۶.
۱۲. مهندسین مشاور طاش، ۱۳۸۵، **طرح منطقه‌ای سیستان**.
۱۳. قربانی، رسول و راضیه تیموری، ۱۳۸۸، **تحلیلی بر نقش پارک‌های شهری در ارتقای کیفیت زندگی شهری با استفاده از الگوی Escaping-Seeking نمونه موردی: پارک‌های شهر تبریز**، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، دوره ۴۲، شماره ۷۲، صص ۴۶-۷۲.
14. Amir fakhrian, M. et al., 2013, **Analysis of Social Implications of Urban Parks on the basis of location and general condition Region: Case Study of Zones A and Mashhad Municipality**, Geographical space, Vol. 12, No. 40, PP. 190- 211. (*In Persian*)
15. Balram, S. and Dragicevic S., 2005, **Attitudes Toward Urban Green Space: Integrating Questionnaire Survey and Collaborative GIS Techniques to Improve Attitude Measurements**, Landscape and Urban Planning.
16. Car, S. Mark, F. Leanne, R., and Andrew, S., 1992, **Public Space**, Cambridge University Press, Massachusetts.
17. Chiesura, A., 2004, **The role of parks for the sustainable city**. Landsc, Urban Planning,, 68.
18. Daneshpur, S. H., and Charkhchian, M., 2008, **Public Spaces and Factors Affecting Collective Life**, Garden view, Vol. 4, No. 7, PP. 19- 28. (*In Persian*)
19. Dekhoda, A., 1999, **Diccionario Dekhoda**, Tehran University publicaciones, Tehran. (*In Persian*)
20. Ghanbaran, A. H. and Jafari, M., 2015, **Factors Affecting Promote Social Interaction Among Residents Residential Neighborhood (Case Study: Tehran Darake Neighborhood)**, Iranian Architectural Association, Vol. 1, No. 7, PP. 57- 64. (*In Persian*)
21. Kaplan, S. and Kaplan, R., 1982, **Human Scape: Environments for People**, Ann Arbor, Ulrich's Books.
22. Kashanjou, Kh., 2011, **Recognition of Theoretical Approaches to Urban Public Spaces**, Identity of the city, Vol. 4, No. 6, PP. 10- 95. (*In Persian*)
23. Leng, J., 2005, **The Creation of Architectural Theory (the Role of Behavioral Sciences in Environmental Design)**, Translated by Alireza Ynyfr, Tehran University publicaciones, Tehran. (*In Persian*)
24. Madanipour, A., 2006, **The Design of Urban Space (Spatial Reference to the Social Process)**, Processing and Urban Planning publicaciones, Tehran. (*In Persian*)
25. Manlun, Y., 2003, **Suitability Analysis of Urban Green Space System Based on GIS**, ITC.
26. Marcus, C. and Sarkissian, W., 1986, **Housing as if People Mattered**, Berkeley, University of California Press.
27. Matlabi, M., 2005, **Cash on Projects PARKE**, Publication green message, No. 36. (*In Persian*)
28. Millward, A. and Sabir, S., 2011, **Benefits of a forested urban park: What is the value of Allan Gardens to the city of Toronto, Canada?** Landscape and Urban Planing, Vol. 100, PP.177- 188.
29. Mohammadi, J., Zarabi, A. and Ahmadian, M., 2013, **Place Priority Development of Green Spaces and Urban Parks Using AHP (Case Study: Miyandoaab)**, New approaches in human geography, Vol. 4, No. 2, PP. 41- 62. (*In Persian*)
30. Rezai, M., 2005, **Shahrwndgra Urban Development; Promotion of Public Thoroughfares in Towns and Urban Areas**, Translated by Mohammad Ahmadinejad, Khak publicaciones, Isfahan. (*In Persian*)
31. Saaty, T.L., 2008, **Relative Measurment and its Generalization in Decision Making: Why Pairwise Comparisons are Central in Mathematics for the Measurement of Intangible Factors**, The Analytic Hierarchy/Network Process02, PP. 251- 318.

32. Shi, L., 2002, **Suitability Analysis and Decision Making Using GIS**, Spatial Modeling.
33. Tash Consulting Engineers, 2007, Sistan regional project. (*In Persian*)
34. Whyte, W., 1980, **Social Life of Small Urban Space**, Conservation Foundation.
35. Chiesura, A., 2004, **The Role of Urban Parks for The Sustainable Sity**, Landscape and Urban Plannig. www.elsevir.com/locate/landrob plan.
36. Millward, A. and Sabir, s., 2011, **Benefits of a Forested Urban Park: What is the Value of Allan Gardens to the City of Toronto**, Canada? Landscape and Urban Planing 100(2011)177-188www.elsevir.com/locate/landrob plan Urban Planning.